

עתמ 1402/06

בבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו
בשבתו כבית משפט לעניינים מינהליים

העותרים

1. א' א', ת' ז' -----, קטינה
באמצעות אביה, י' א', ת' ז' -----
ועוד 19 ילדים (קטינים - מצ"ב רשימה שמית של כל הילדים).
2. סובחי שעבאן ת' ז' -----
3. האגודה לזכויות האזרח בישראל
4. ארגון כראמה לזכויות האדם

על-ידי ב"כ עוה"ד עאוני בנא ואחי
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' העצמאות 102, חיפה

טלפון: 8526333 - 04, פקס: 8526331 - 04

נגד

המשיבים

1. עיריית רמלה
רח' שמשון הגיבור 15, ת"ד 1, רמלה 72100
2. משרד החינוך
רח' שבטי ישראל 34, ירושלים 91911
3. המועצה האזורית עמק לוד
ת"ד 15, כפר חב"ד 92715

עתירה מנהלית

מוגשת בזה לבית המשפט הנכבד עתירה למתן צו על תנאי, המופנה למשיבים או למי מהם, והמורה להם לבוא וליתן טעם מדוע לא יאפשרו את רישום העותרת 1 ועוד 19 ילדים לגנים ולבתי ספר שבתחום המשיבה 1 לקראת שנה"ל התשס"ז.

ואלה נימוקי העתירה

מבוא

עניינה של עתירה זו הוא הפגיעה בזכותם לחינוך של העותרת 1 ועוד 19 ילדים בגיל לימוד חובה, ששמותיהם ופרטיהם מפורטים בנספח ע/1 לעתירה (להלן - הילדים), עקב סירובן של המשיבות 1 ו-3 לאפשר להם להירשם למוסדות חי נוך (גני ילדים וכיתות א') שבתחומן לקראת שנת הלימודים התשס"ז.

הילדים מתגוררים בשכונת דהמש, אשר נמצאת בתחום השיפוט של המועצה האזורית עמק לוד (המשיבה 3) וגובלת בגבול הצפוני של תחום שיפוטה של עיריית רמלה. במשך שנים רבות סיפקה עיריית רמלה שירותי חינוך לתלמידי השכונה. כמעט כל תלמידי השכונה לומדים כיום בבתי הספר הערביים שבעיר רמלה בשלבי חינוך שונים. העותרת 1, כמו גם חלק גדול מהילדים, למדו בשנת הלימודים הקודמת ולומדים בשנה"ל הנוכחית בגני ילדים שבתחום המשיבה 2.

אין מחלוקת בין הצדדים, כי הילדים זכאים ללימוד חינוך בהתאם להוראות חוק לימוד חובה, התש"ט-1949. אולם, עיריית רמלה טוענת כיום, כי אינה מחויבת לספק שירותי חינוך לשכונת דהמש, שאינה נמצאת בתחום שיפוטה, אלא בתחום השיפוט של המועצה האזורית עמק לוד. מאידך, המועצה האזורית עמק לוד 3 טוענת, כי תושבי השכונה אינם נמנים עם תושביה ומשכך אינה חייבת לספק לתלמידי השכונה שירותי חינוך כלשהם.

משרד החינוך (המשיב 2), שהינו הממונה על יישום חוק לימוד חובה, הביע ביום 13.3.06 עמדה ברורה במחלוקת שבין המשיבות 1 ו-3 בעניין אספקת שירותי חינוך לתלמידי השכונה. לפי עמדה זו, שניתנה לאחר התייעצות עם פרקליטות המדינה, כפי שיפורט בהמשך, על עיריית רמלה להמשיך במתן שירותי חינוך לילדי שכונת דהמש, וזאת עד להסדרת מעמדה המוניציפאלי של השכונה.

למרבה הצער, ציפיית העותרים, כי עמדת משרד החינוך, המצטרפת לקביעה דומה, שניתנה על ידי בית משפט נכבד זה במסגרת הליך אחר בין אותם צדדים, שעניינו מימוש הזכות להסעה למוסדות

חינוך, תחסוך התדיינות משפטית בעניינם, לא התממשה. מכאן הפנייה לבית משפט נכבד זה להבטחת זכותם הבסיסית של ילדי דהמש לחינוך בשנה"ל התשס"ז.

הצדדים לעתירה

1. העותרת מס' 1, ועוד 19 ילדים נוספים, ששמותיהם ופרטיהם מפורטים בנספח ע/1 לעתירה, הינם קטינים בגיל לימוד חובה. כולם תושבי שכונת דהמש.

העותר מס' 2 הינו תושב השכונה וחבר ועד השכונה.

העותרת מס' 3, האגודה לזכויות האזרח בישראל, הינה עמותה, הפועלת לקידום זכויות האדם בישראל, לרבות קידום זכויותיה של האוכלוסייה הערבית בישראל.

עותר מס' 4 הינו ארגון כראמה (בעברית כבוד, באנגלית Dignity), שנוסד בינואר 2005 כארגון לתועלת הציבור ללא מטרת רווח. ארגון כראמה הינו ארגון זכויות אדם ארצי הפונה לכלל החברה הערבית בישראל והעוסק בקידום הזכויות החברתיות, הכלכליות והתרבותיות בחברה הערבית לרבות העצמתה הכלכלית-קהילתית.

2. המשיבה מספר 2 הינה הרשות המקומית, אשר הילדים רשומים במרשם האוכלוסין כתושביה ואשר סיפקה להם שירותי חינוך עד היום.

המשיב מספר 1 ממונה על ביצוע חוקי החינוך, ובכלל זה חוק לימוד חובה.

המשיבה מספר 3 הינה המועצה האזורית, שבתחומה נמצאת השכונה בה מתגוררים הילדים.

הרקע העובדתי

3. העותרים הינם תושבי שכונת נווה עתיד - דהמש (להלן: "השכונה" ו/או "דהמש"). העותרים רשומים במרשם האוכלוסין כתושבי העיר רמלה, בעוד שהקרקע עליה שוכנת השכונה נמצאת בתחום שיפוטה של המועצה האזורית עמק לוד, המשיבה 3.

שכונת דהמש

4. שכונת דהמש מונה כאלף תושבים ערבים אזרחי המדינה. השכונה גובלת בגבול הצפוני של תחום שיפוטה של רמלה. בין העיר רמלה לבין השכונה מפריד רחוב (החשמונאים). השכונה הינה חסרת מעמד משפטי. תושבי השכונה נאבקים מזה זמן למען הסדרת מעמדה של השכונה במישור המוניציפאלי.

5. אדמות שכונת דהמש הינן אדמות פרטיות בבעלות תושבי השכונה, הרשומות כגוש 4337 חלקות 9 ו-11 וכן גוש 4028 חלקות 35 ו-36, והן ממוקמות בתחום שיפוטה של המועצה האזורית עמק לוד. עם זאת, תושבי השכונה רשומים במרשם האוכלוסין כתושבי רמלה. בפועל, מרכז חייהם של התושבים נמצא ברמלה והם פוקדים את העיר למימוש צרכים בסיסיים יומיומיים ולקבלת שירותים ציבוריים ועירוניים.

6. המציאות המתוארת לעיל יצרה מצב אבסורד, שלפיו השכונה שייכת מבחינה מעשית לרמלה אולם מבחינה מוניציפאלית פורמלית היא שייכת למועצה אזורית עמק לוד. שתי הרשויות מתעלמות מקיומה של השכונה, הן ברמה התכנונית והן ברמה של מתן שירותים מוניציפאליים. עיריית רמלה טוענת כיום, כי תושבי השכונה אינם נמנים עם תושביה, וכי אין עליה כל חובה לספק להם שירותים כלשהם לרבות שירותי חינוך. המועצה האזורית עמק לוד אינה מכירה בשכונה ומתייחסת לתושביה כ"פולשים", זאת למרות שמדובר בשכונה, שהוקמה לפי עשרות שנים וחלק מבתיה קיימים מאז קום המדינה.

12. חלק מבעלי האדמות בשכונת דהמש וכן קרובי משפחותיהם של תושבי דהמש מתגוררים ברח' החשמונאים ברמלה, רחוב אשר גובל בשכונת דהמש. כתובתם הרשומה של כל תושבי דהמש היא ברח' החשמונאים. לכתובת זו הם מקבלים את הדואר ואלמלא רישום זה הם היו חסרי כתובת. על סמך רישום זה, שלחו תושבי השכונה את ילדיהם ללימודים בבתי הספר הערביים ברמלה. פרקטיקה זו נוהגת מזה עשרות שנים.

אספקת שירותי חינוך לתושבי השכונה

13. בשכונת דהמש אין בתי ספר ומוסדות חינוך כלשהם. ילדי השכונה מקבלים חינוך מאז ומתמיד בבתי הספר הערביים בעיר רמלה, ובעיקר בבתי ספר "אלאמל" ו"אבן סינא".

14. העותרת 1 למדה בשנת הלימודים הקודמת, ועודנה לומדת בשנה"ל הנוכחית, בגן ילדים בבית ספר אבן-סינא. אחיהם וקרובי משפחותיהם של העותרת 1 ושל הילדים, המפורטים ברשימה שבנספח 1/ע לעתירה, לומדים אף הם בבתי הספר הערביים שבעיר. רוב הילדים שברשימה, ובעיקר אלה שביקשו להירשם לכיתות א' לקראת שנה"ל הבאה, לומדים בשנה"ל הנוכחית בגני ילדים בבתי הספר הנ"ל. חלקם של הילדים למדו גם בשנה"ל הקודמת בגני ילדים באותם בתי ספר.

15. עיריית רמלה מתנערת כיום מחובתה לספק שירותי חינוך לשכונה וטוענת, כי האחריות לאספקת השירות מוטלת על כתפיה של המועצה האזורית עמק לוד (המשיבה 3), ששכונת דהמש נמצאת בתחומה. בהתאם לכך, סירבה העירייה לרשום את העותרת 1 ואת שאר הילדים, המופיעים בנספח ע/1 לעתירה (שכולם ייקראו להלן - "העותרים") לבתי ספר ולגנים ברמלה לקראת שנה"ל התשס"ז.

16. מאידך גיסא, המועצה האזורית עמק לוד מסרבת בתוקף לספק לשכונה שירותי חינוך כלשהם וטוענת, כי תושבי השכונה אינם נמנים עם תושביה.

17. ויודגש: המחלוקת בין עיריית רמלה והמועצה האזורית עמק לוד באשר לאספקת שירותי חינוך לשכונה נתגלעה בתחילת שנת הלימודים הנוכחית בעקבות החלטתה של עיריית רמלה להפסיק את הסעת תלמידי השכונה לבתי ספרם בעיר. העירייה טענה, כי חובת ההסעה חלה על המועצה האזורית עמק לוד, שהשכונה נמצאת בשטחה. ההחלטה על הפסקת ההסעות גררה את תושבי השכונה ואת עיריית רמלה והמועצה האזורית עמק לוד להתדיינות משפטית - עתמ 2571/05 **אחמד אסמעיל ואח' נ' עיריית רמלה ואח'**, תלוי ועומד (להלן - עניין ההסעות), שבמסגרתה הוציא בית משפט נכבד זה (כב' השופט ע' פוגלמן) ביום 17.11.05 צו ביניים, המחייב את עיריית רמלה להמשיך במתן שירותי הסעה לתושבי השכונה, כפי שעשתה במשך כל השנים, עד לבירור המחלוקת בשאלת זהותה של הרשות, האחראית עפ"י חוק על אספקת שירותי הסעה לתלמידים.

המקרה של העותרת 1

18. ביום 16.2.06 פנה אביה של העותרת 1 לבית ספר אבן סינא על מנת לרשום אותה לכיתה א' לקראת שנה"ל התשס"ז. פקידת רישום בבית הספר סירבה לרשום את העותרת בטענה שהיא לא נמנית על תושבי רמלה.

19. ביום 17.2.06 פנה מר א' למנהל בית הספר, מר תאופיק אלעוביד, כדי לברר את פשר הדבר. מר אלעוביד הודיע לו, כי נתקבלה בבית הספר הוראה ממר גלעד גולדמן, מנהל אגף חינוך ונוער בעיריית רמלה, שלא לרשום לגנים ולכיתות א' ילדים, המתגוררים בשכונת דהמש, מאחר שהשכונה אינה נמצאת בתחום השיפוט של רמלה. מר אלעוביד הדגיש, כי אלמלא אותה הוראה היה רושם את העותרת 1 ואת שאר ילדי דהמש לגנים ולכיתות א' בבית הספר.

20. ביום 1.3.06 פנה מר א' אל המועצה האזורית עמק לוד על מנת לרשום את העותרת 1 ללימודים לשנה"ל התשס"ז ואו כדי לקבל אישור/טופס העברה ללימודים מחוץ לתחום

המועצה. פקידת הרישום סירבה לטפל בבקשתו של מר א' בטענה, כי עליה להתייעץ קודם עם ראש המועצה בעניין. למחרת, ביום 2.3.06, פנה מר א' למועצה שוב באותו עניין. הפעם נמסר לו ע"י לשכת ראש המועצה, כי עמדת ראש המועצה היא, שתושבי שכונת דהמש אינם נמנים עם תושבי המועצה האזורית עמק לוד ומשכך לא תטפל המועצה בכל עניין הנוגע לרישום ילדי השכונה לבתי ספר, לרבות לא לעניין שליחתם ללימודים ברשות מקומית אחרת.

תכתובת עם המשיבים

21. ביום 21.2.06 פנתה העותרת 3, האגודה לזכויות האזרח בישראל, אל משרד החינוך וביקשה את התערבותו הדחופה למען ביטול החלטת עיריית רמלה, שלא לרשום את ילדי שכונת דהמש לגנים ולבתי ספר שבתחומה. העותרת 3 הדגישה, כי אי-רישום ילדי השכונה למוסדות חינוך ברמלה מותיר אותם ללא כל אפשרות ללמוד במסגרת כלשהי בשנת הלימודים התשס"ז. זאת, בין היתר, בשל העובדה, שהמועצה האזורית עמק לוד אינה מכירה בשכונת דהמש, הנמצאת בתחומה, והיא מתייחסת לתושביה כ"פולשים". בנוסף לכך הדגישה העותרת 3 את העובדה, כי אין כיום בתחום המועצה האזורית עמק לוד מוסדות חינוך מתאימים בעבור ילדי השכונה, קרי בתי ספר ערבים. העתקים מהפנייה נשלחו לעיריית רמלה ולמועצה האזורית עמק לוד, אשר נתבקשו על ידי הח"מ להגיב על שהובא בה, אך עד כה לא נתקבלה כל תגובה ו/או התייחסות לעניין מטעם מי מהן.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/2.

22. ביום 2.3.06 פנתה העותרת 3 למשיבה 1 בעניינה של העותרת 1. בפנייה צוין, כי המועצה האזורית עמק לוד מסרבת בתוקף לטפל בכל הנוגע לרישום תושבי השכונה למוסדות חינוך בתחום המועצה, לרבות לא לעניין שליחתם ללימודים ברמלה או בכל רשות מקומית אחרת.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/3.

23. באותו יום פנה הח"מ לפרקליטות מחוז תל-אביב (אזרחי) וביקש את התערבותם הדחופה למען רישום ילדי שכונת דהמש לגנים ולבתי ספר ברמלה.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/4.

24. תשובת משרד החינוך לפנייה הנ"ל נתקבלה ביום 13.3.06 ע"י עו"ד רות יפה, מנהלת המחלקה המשפטית במשרד החינוך (מחוזות ת"א והמרכז). בתשובה נמסרה עמדתו הברורה של משרד החינוך, שלפיה על עיריית רמלה להמשיך במתן שירותי חינוך לילדי דהמש. יצוין, כי עמדה זו ניתנה לאחר התייעצות עם פרקליטות המדינה, ומכאן העיכוב במתן העמדה - כך נמסר לח"מ במענה לפנייות חוזרות ונשנות מצדו אל משרד החינוך לזירוז קבלת עמדתה בעניין. מפאת חשיבותה לענייננו, תובא תגובת משרד החינוך להלן במלואה:

1" עיריית רמלה סיפקה שרותי חינוך לשכונת דהמש במשך שנים רבות.

2. כיום טוענת העירייה כי מאחר והשטחים עליהם הוקמה השכונה אינם שייכים לתחומה אלא למועצה אזורית עמק לוד, אין זה מחובתה לתת לילדי דהמש ללמוד בבתי-הספר שבתחומה.

3. מ.א. עמק לוד מסרבת לרשום את ילדי דהמש מאחר והיא טוענת כי הם אינם בתחום אחד היישובים שלה. עוד יצוין, כי בתחומה של מ.א. עמק לוד לא קיים בית ספר ערבי.

4. אין עוררין על כך שזכות החינוך הינה זכות יסוד לה זכאי כל ילד בישראל.

5. הואיל ובזמן הקרוב עתידה לקום ועדת חקירה לקביעת תחום שיפוט אשר תקבע למי לשייך את שכונת דהמש, והואיל ועיריית רמלה סיפקה את שרותי החינוך לילדי דהמש במשך שנים, סבור משרד החינוך כי על העירייה להמשיך במתן שרותי חינוך לילדי דהמש וזאת עד להכרעת הסוגיה בדבר שייכותה של השכונה לרשות מקומית כלשהי.

6. תביעות שיפוי, ככל שיהיה בהן צורך, הינו עניין שבין הרשויות המקומיות וזאת ללא שתיפגע זכותם של התלמידים לחינוך."

מצ"ב העתק התשובה, אשר מסומן ע/5.

25. מתוך תקווה לחסוך זמן ולהימנע מהתדיינות משפטית מיותרת, פנה הח"מ ביום 13.3.06 למר גלעד גולדמן, מנהל אגף חינוך ונוער בעיריית רמלה, וביקש, כי העירייה תפעל בדחיפות בהתאם לעמדתו הנ"ל של משרד החינוך.

מצ"ב העתק הפנייה, אשר מסומן ע/6.

26. פניותיו החוזרות והנשנות של הח"מ אל עיריית רמלה לקבלת תשובה לפנייה הנ"ל נתקלו בסחבת בלתי נסבלת מצד העירייה. למעשה, עד לשעת הגשת העתירה לא נתקבלה תגובה מוסמכת כלשהי מטעם העירייה. מתוך רצון להניח בפני בית המשפט הנכבד את מלוא הנתונים הרלוונטיים לעתירה זו, לרבות העמדות הנכונות והעדכניות של כל הצדדים לעתירה, פנה הח"מ ביום 20.3.06 (טלפונית) לעיריית רמלה בבקשה לקבל את עמדתם הסופית בנושא, ושאלם לא כן, יפנה לבית המשפט בעניין. לח"מ נמסר, כי בעקבות ישיבה, שהתקיימה במחלקה המשפטית של העירייה, גובשו החלטות, אך רק היועץ המשפטי של העירייה, שלא היה במשרדו באותו יום, מוסמך למסור את תגובת העירייה בנושא. הח"מ נתבקש להמתין למחרת כדי לבוא בדברים עם היועץ המשפטי של העירייה. למחרת היום, פנה הח"מ שוב לעירייה, אך הפעם ענה לו היועץ המשפטי, עו"ד דורון דבורי, באלה המילים: "אין לי תשובה בשבילך".

27. לאור זאת, ולנוכח העמדות הנ"ל, לא היה מנוס מהגשת עתירה זו כדי להבטיח זכותם לחינוך של תלמידי שכונת דהמש.

הטיעון המשפטי

הזכות לחינוך

28. העדר מסגרת לימודית כלשהי בעבור ילדי שכונת דהמש לא זו בלבד שהוא פוגע בזכותם של ילדי השכונה לחינוך, אלא שהוא שולל מהם כליל את הזכות. כל זאת בשל מחלוקת בין רשויות בשאלה מי אמור לספק שירותי חינוך לילדים לנוכח מעמדה המוניציפאלית הבלתי מוסדר של השכונה.

29. הזכות לחינוך ואופן מימושה עוגנו בחוקים שונים שבראשם חוק לימוד חובה, התשי"ט-1949 (להלן - החוק), שבא להבטיח חינוך חנם, זמין ונגיש לכל ילד וילדה במדינת ישראל. החוק מטיל על משרד החינוך חובה לספק חינוך כאמור לכל הילדים במדינת ישראל, ובכלל זה ילדי שכונת דהמש.

30. על-פי סעיף 7(א) לחוק, המדינה אחראית על מתן חינוך חובה חנם בהתאם לחוק. על-פי סעיף 7(ב) לחוק, קיום מוסדות חינוך רשמיים למתן חינוך חובה חנם לילדים בגיל לימוד חובה מוטל על המדינה ועל רשות החינוך המקומית, שהילדים מתגוררים בתחומה, במשותף. על-פי סעיף 15 לחוק, משרד החינוך הוא הממונה על ביצוע החוק. על משרד החינוך לדאוג, אם כן, ליישום החוק בנוגע לילדי שכונת דהמש.

31. הזכות לחינוך הוכרה כזכות יסוד על-ידי הפסיקה. בבג"צ 2599/00 **יתד - עמותת הורים לילדי תסמונת דאון נ' משרד החינוך**, פ"ד נו (5) 834 הבהיר בית המשפט העליון הבהר היטב את מעמדה היסודי של הזכות לחינוך בשיטת המשפט הישראלית:

"זכות היסוד לחינוך - יצירת החוק, המשפט הבינלאומי והפסיקה - עומדת על רגליה שלה, ללא קשר הכרחי לזכות לכבוד האדם הקבועה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו" (שם, בעמ' 843).

32. הזכות היסודית לחינוך נגיש מעוגנת היטב במשפט הבינלאומי. בסעיף 28 לאמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, שאושרה על ידי מדינת ישראל בשנת 1991, נקבע, כי "המדינות החברות מכירות בזכותו של הילד לחינוך, ובמטרה להשיג זכות זו בהדרגה ועל בסיס הזדמנות שווה: ידאגו לכך כי מידע והדרכה חינוכיים ומקצועיים יהיו נתונים להשגה ונגישים לכל הילדים." בדומה, גם בסעיף 13 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאותה אשררה מדינת ישראל בשנת 1991, נקבעה החובה לספק חינוך חובה חינם זמין ונגיש לכל.

33. במקרה דנן אין שום ספקות בדבר תחולת חוק לימוד חובה על ילדי דהמש. בפועל, המשיבים אינם טוענים ולא היו יכולים להישמע בטענה, כי תלמידי השכונה אינם זכאים למסגרת לימודית מתאימה בהתאם להוראות החוק. המחלוקת היחידה בין הצדדים היא בשאלה מי מבין המשיבות 1 ו-3 אחראית על אספקת שירותי חינוך לילדי השכונה.

34. יוצא, אפוא, שהשאלה היחידה, העומדת ביסוד עתירה זו היא האם ניתן לפגוע בזכות היסוד לחינוך רק בשל המחלוקת הנ"ל. בית המשפט העליון כבר הביע עמדה ברורה בשאלה זו ולא אחת קבע, כי אין לפגוע בזכות יסוד רק בשל חילוקי דעות באשר לזהותה של הרשות, האחראית עפ"י חוק על מימוש הזכות, ובוודאי שאין לפגוע בזכות בתקופה שעד ליישוב חילוקי דעות שכאלה. כך, למשל, נקבע בבג"צ 6773/05 **גבועה נ' משרד החינוך** (טרם פורסם, ניתן ביום 14.9.05), שעניינו בהבטחת הנגישות למוסדות חינוך:

"כסבורים היינו לתומנו שחובתה של המדינה לספק חינוך לילדי הבדואים במקום - חובה שאין חולקים עליה - די בה כדי להוסיף ולחייב אותה לדאוג לדרך גישה נאותה לבית-הספר, בלא שהילדים יאלצו לפנות לבית המשפט לקבלת סעד. מסתבר שלא כך סברו הסוברים בשירות המדינה, ומכאן פנייתם של הילדים ועדאלה לבית המשפט בעתירה, כי נודיע למדינה את חובתה המובנת מאליה... בקשת המדינה למתן שהות עד לסופו של חודש אוקטובר אינה מקובלת עלינו. תמהנו, בינינו לבין עצמנו,

מה בין העותרים לבין אותם חילוקי דעות שנתגלעו בין המשיבים לבין עצמם. משידענו, כי חובה היא המוטלת על המדינה להסדיר את הצומת כיאות, השאלה מי ישא במימון ומי יהיה פטור מהמימון אין לה ולא כלום עם העותרים. זכותם היא זכות, וזכות יש לקיים כהלכתה... וכך, בשוקלנו את הגורמים לכאן ולכאן, אנו מחליטים כי עד ליום 30.9.05 תוגש מטעם המשיבים הודעה משלימה ובה תוכנית להסדרו של הצומת כנדרש לבטיחות הילדים. ונדגיש, נושאי המימון יוסדרו כפי שיוסדרו; אנו ענייננו הוא בהסדרת הצומת הלכה למעשה ועל אודות הסדר זה נשמע באותה הודעה שתוגש מטעם המשיבים." (מצ"ב העתק החלטה, אשר מסומן ע/7).

35. לא זו אף זו, אלא שבית משפט נכבד זה כבר הביע עמדה ברורה במחלוקת הקונקרטי נשוא עתירה זו. בעניין ההסעות, לעיל, בית המשפט קבע, כי בנסיבות המיוחדות של המקרה, בין היתר לאור מעמדה המוניציפאלי הבלתי מוסדר של שכונת דהמש, אין לפגוע בזכותם של תלמידי השכונה להסעה למוסדות חינוך, ובזכותם לחינוך בכלל, רק בשל מחלוקת בין המשיבות 1 ו-3 בשאלה מי אמור לבצע ולממן את ההסעה:

"בנסיבות הקונקרטיות שלפנינו, אין מחלוקת בדבר זכותם של המבקשים 2 [תלמידי השכונה - ע'ב'] להסעה... המחלוקת נסבה על הרשות שתממן את המשך ההסעות. נראה לכאורה כי אין להתנות את מימוש זכותם של המבקשים, ביישוב המחלוקת בין הרשויות. כפי שנפסק (בהקשר אחר) "השאלה מי ישא במימון ומי יהיה פטור מהמימון אין לה ולא כלום עם העותרים. זכותם היא זכות, וזכות יש לקיים כהלכתה". בג"צ 6773/05 עלי עפנאן גבועה נ' משרד החינוך (טרם פורסם) ... הזכות לחינוך מוקנית לכל ילד, ילדה, נער ונערה בישראל, והיא ניצבת על רגליה היא. פעולות שנעשו על ידי הורי הילדים לרישום הכתובת ברחוב החשמונאים, נוכח אי הסדרת מעמדה של השכונה, אינן יכולות לחסום דרכם של הילדים לבית משפט זה בעתירה שנועדה להגן על זכותם... הפסקת ההסעות תפגע באופן ממשי וניכר בזכותם של התלמידים ותותיר אותם ללא פתרון תחבורתי מתאים, על אף שהצורך בהסעה לא יכול להיות שנוי במחלוקת... כללם של דברים: ניתן בזה צו ביניים המורה למשיבה 1 [עיריית רמלה - ע'ב'] להמשיך במתן שירותי הסעה למבקשים... (מצ"ב העתק החלטה, אשר מסומן ע/8).

36. אומנם הדברים נאמרו במסגרת הליך ביניים, שעניינו הפגיעה בילדי דהמש עקב הפסקת הסעתם לבתי ספרם ברמלה, אך הם תקפים, ואף ביתר שאת לענייננו. שכן הדברים נאמרו במסגרת החלטה מפורטת ומנומקת היטב, שבמסגרתה התייחס בית המשפט הנכבד למכלול טענותיה של עיריית רמלה נגד חיובה באספקת שירותי חינוך לילדי

שכונת דהמש. למותר לציין, כי מדובר באותן טענות, שעל יסודן נתקבלה ההחלטה נשוא עתירה זו. מכאן, שבית משפט נכבד זה כבר אמר את דברו באשר למחלוקת נשוא עתירה זו.

37. צויין עוד, כי עיריית רמלה הגישה לבית המשפט העליון ביום 4.12.05 בקשת רשות ערעור על ההחלטה הנ"ל (להלן - בקשת רשות הערעור). בית המשפט (השופט ביניש) דחה את הבקשה על הסף מבלי לבקש את תגובת מי מהצדדים לבקשה:

"לאחר שבחנתי את טענות המבקשת, באתי לידי מסקנה כי דין הבקשה להידחות. לא עלה בידי המבקשת להצביע על עילה להתערבות בהחלטתו המפורטת והמנומקת של בית המשפט קמא. אציין כי בניגוד לטענות המבקשת, הביא בית המשפט קמא בין מכלול שיקוליו גם את עובדת מגוריהם של המשיבים בשכונה שנבנתה שלא כדין ואת רישומם כתושבי רמלה אף על פי שאינם מתגוררים בעיר, אך מצא כי אין בכוחן של נסיבות אלה כדי להכריע את הכף כאשר עסקינן בעתירה הנוגעת לזכותם לחינוך." (בר"ם 11191/05 עיריית רמלה נ' אחמד איסמעיל ואח', טרם פורסם, ניתן ביום 8.1.06) (מצ"ב העתק ההחלטה, אשר מסומן ע/9).

38. מכל האמור לעיל עולה, כי אין לפגוע בזכותם של ילדי דהמש לחינוך רק בשל המחלוקת שבין עיריית רמלה והמועצה האזורית עמק לוד בשאלה מי מביניהן אחראית על אספקת שירותי חינוך לשכונה, ובוודאי שאין לפגוע בזכות זו בתקופה שעד להסדרת מעמדה המוניציפאלי של השכונה.

חוסר הגינות ופגיעה באינטרס ההסתמכות

39. ההחלטה של עיריית רמלה על אי רישום ילדי דהמש לגנים ולבתי ספר שבעיר נתקבלה בסמוך למועד ההרשמה למוסדות חינוך לקראת שנה"ל התשס"ז. למעשה, ההחלטה "הונחתה" על תלמידי השכונה והוריהם ללא כל הודעה מוקדמת ומבלי להבטיח פתרון חלופי, שיש בו כדי למנוע את הפגיעה בזכותם של הילדים לחינוך. צויין, כי עיריית רמלה לא כפרה במסגרת הדיון בעניין ההסעות, לעיל, בזכותם של תלמידי השכונה ללמוד במוסדות חינוך שבתחומה.

40. ההחלטה על הפסקת אספקת שירותי חינוך לשכונה באופן ובעיתוי שבהם נעשה הדבר פוגעת לא רק בזכותם של התלמידים לחינוך, אלא גם בציפיתם המוצדקת של התלמידים והוריהם ללימודים במוסדות חינוך שברמלה בשנת הלימודים הבאה. ציפיה זו מקורה בין היתר בעובדה, כי עיריית רמלה סיפקה שירותי חינוך לשכונה במשך שנים

רבות. חובת ההגינות, המוטלת על העירייה בהיותה גוף ציבורי, מחייבת שלא לפגוע באינטרס ההסתמכות של התלמידים.

41. החובה להתחשב באינטרס ההסתמכות ובציפיות הלגיטימיות של הפרט נקבעה מפורשות בפסיקת בית המשפט העליון. בית המשפט עמד, בפסקי דין רבים, על הפסול, בנסיבות מסוימות, שבהחלה מיידית של החלטות מינהליות, ועל חובת הרשויות להתחשב באינטרס ההסתמכות:

"קביעתן של הוראות-מעבר מתבקשת מן הצורך להתחשב באינטרס ההסתמכות, שהוא אינטרס לגיטימי של הפרט, שההגנה עליו עומדת ביסודם של מספר דינים מתחומי המשפט החוקתי והמינהלי. ראו דפנה ברק-ארז, "הגנת ההסתמכות במשפט המינהלי", משפטים כז (תשנ"ו) 17. חובתן של רשויות שלטוניות להתחשב בהסתמכות, ובמידת-מה גם בציפייה, ולקבוע הוראות-מעבר מקום שבו הוראות אלה דרושות באופן סביר להגנה עליהן, מעוגנת בין השאר בדיני ההגינות, ההשתק, הסבירות, והמידתיות". (בג"ץ 5936/97 ד"ר אורן לם נ' מר בן ציון דל, פ"ד נג(4) 673, 687-688).

42. ויודגש: עיריית רמלה בעצמה הצהירה במסגרת תגובתה לעתירה בעניין ההסעות, וכן במסגרת בקשת רשות הערעור, כי היא תאפשר לילדי שכונת דהמש ללמוד בבתי ספר שבתחומה, וזאת עד למציאת פתרון מתאים עבורם. כך, למשל, עיריית רמלה הצהירה במכתב מיום 9.10.05, שנשלח למנהלת המחלקה המשפטית במשרד החינוך (מחוזות ת"א והמרכז) בתגובה לעמדת משרד החינוך, שלפיה על עיריית רמלה להמשיך בהסעת תלמידי שכונת דהמש לבתי ספרם ברמלה, כי:

"למותר לציין, כי אין העירייה חייבת בחינוכם של תלמידים אלו, אלא בהתאם להוראות החוק והמלצות חוזרי מנכ"ל. אולם העירייה החליטה לפני משורת הדין שלא לפגוע בחינוכם של תלמידים אלו ולהסדיר את המשך לימודיהם מול משרד החינוך ומועצה אזורית עמק לוד". (מצ"ב העתק המכתב, אשר מסומן ע/10).

וכך הצהירה העירייה בסעיף 10 לבקשת רשות הערעור:

"יודגש כי על פי דין רשאית הייתה המשיבה 1, עיריית רמלה, להפסיק את לימודיהם של כלל העותרים בבתי ספר בתחומה מאחר ואינה חייבת לספק לימודים למי שאינו מתגורר בתחומה אלא בהתאם להוראות החוק והדין. אך משיקולים של טובת התלמידים והיות הזכות לחינוך ערך חשוב וזכות יסוד, בחרה העירייה שלא להפסיק לימודים אלו עד למציאת פתרון מתאים עבורם."

43. והנה כי כן, העירייה הציגה בפני תושבי דהמש מצג, שלפיו היא תאפשר לילדי השכונה להמשיך וללמוד בבתי הספר שבתחומה. משכך, העירייה מושתקת כיום מלהתכחש למצג, שהציגה כלפי תושבי דהמש, וזאת תוך פגיעה בציפיות הלגיטימיות, שמצג זה יצר בקרב תושבי השכונה. (לעניין זה ר' רע"א 4928/92 עזרא נ' המועצה המקומית תל-מונד, פ"ד מז(5) 94, 100).

44. בהקשר זה יוסיפו העותרים ויטענו, כי גם מכוח דוקטרינת ההשתק השיפוטי, האוסרת על בעל דין לטעון טענה, הסותרת טענה שהציג במסגרת הליך משפטי אחר, מנועה העירייה מלהתכחש במסגרת הליך זה לטענות, שהעלתה במסגרת ההליכים הנ"ל, ושלפיהן לא תיפגע זכותם של ילדי דהמש לחינוך בבתי ספר ברמלה בטרם מציאת פתרון מתאים עבורם. (לעניין זה ר' רע"א 4224/04 בית ששון בע"מ נ' שיכון עובדים והשקעות בע"מ, פורסם בתק-על 2005(1) 2711).

45. בנסיבות העניין לא היתה עיריית רמלה רשאית לקבוע תחולה מיידית להחלטה. קביעה זו אינה מתיישבת עם חובת ההגינות, המוטלת על העירייה, ואף אינה עומדת במבחן הסבירות, אשר מחייב את המשיבים לתת משקל ראוי לשיקולים השונים הנוגעים לעניין. במקרה זה, השיקול של פגיעה בזכותם לחינוך של ילדי השכונה, שההחלטה מותירה אותם ללא כל מסגרת לימודית בשנה"ל הבאה, הינו שיקול כבד, שיש לתת לו משקל ראוי בכל החלטה על הפסקת אספקת שירותי חינוך לשכונה.

46. בבג"צ 2832/96 בנאי נ' המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין, פ"ד נ(2) 582 סקר בית משפט נכבד זה את פסקי הדין, שעסקו בדחיית מועד התחולה של החלטות מינהליות. בית המשפט הגיע למסקנה, כי:

"נראה, לסיכום, כי די בפסקי דין אלה כדי לבסס הלכה, לפיה יש נסיבות בהן אין רשות מינהלית רשאית לקבוע תחולה מיידית להחלטה, אלא עליה לקבוע לה תקופת מעבר. השאלה אם במקרה מסויים ניתן לקבוע תחולה מיידית, או אם חובה לקבוע תקופת מעבר, היא בדרך כלל שאלה של שיקול דעת. הרשות המינהלית חייבת להפעיל את שיקול הדעת בשאלה זאת, כשם שהיא מפעילה את שיקול הדעת שלה בכל שאלה ושאלה, באופן ענייני, סביר ומידתי." (שם, בעמ' 599).

47. לנוכח חשיבותה של הזכות לחינוך, עיריית רמלה לא הייתה רשאית להפסיק את מתן שירותי החינוך לשכונה באופן מידי, ובטרם בירור ו/או הסדרת הנושא עם המשיב 1 והמשיבה 3 ו/או עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, ובטרם מציאת פתרון חלופי עבר

התלמידים. בעניין ההסעות, לעיל, בית משפט נכבד זה התייחס לפסול שבהחלטת עיריית רמלה על הפסקת שירותי חינוך לתלמידי שכונת דהמש בטרם מציאת פתרון חלופי עבור התלמידים:

"לכך יש להוסיף כי הפסקת ההסעות לאלתר, בלא מתן הודעה מתאימה בין למשרד החינוך, שנדרשת היערכותו למציאת פתרון עקב המצב שנוצר, ובין לתלמידים עצמם, ומבלי לקבוע תקופת מעבר מתאימה, אינה עולה בקנה אחד עם הפעלת סמכויות ראויה של רשות מינהלית..."

48. אומנם הדברים נאמרו לעניין הפגיעה בתלמידי השכונה עקב הפסקת הסעתם למוסדות חינוך, אך הם חלים מקל וחומר גם לעניין הפגיעה בילדי השכונה עקב אי-רישום למוסדות חינוך ברמלה לקראת שנת הלימודים התשס"ז. שכן במקרה דנן נדרשת תקופת היערכות ארוכה יחסית למען מציאת פתרון חלופי, שיבטיח מסגרות לימוד מתאימות בעבור ילדי שכונת דהמש. זאת, בין היתר בשל העובדה, שהמועצה האזורית עמק לוד אינה מכירה בשכונת דהמש, הנמצאת בתחום שיפוטה, ושאינן כיום בתחומה מוסדות חינוך מתאימים בעבור ילדי שכונת דהמש, קרי בתי ספר ערבים רשמיים.

49. בנסיבות העניין, ולנוכח ההיערכות המיוחדת, הנדרשת לצורך הבטחת מסגרות לימוד מתאימות בעבור הילדים, נדרשת תקופת מעבר ארוכה יחסית על מנת למנוע כל פגיעה בילדים וכדי שלא להשאירם קירחים מכאן ומכאן בכל הנוגע למימוש זכותם לחינוך.

אשר על כן מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו כמבוקש בראש העתירה. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיבים בשכ"ט עו"ד ובהוצאות משפט.

22.3.06

עאוני בנא, עו"ד

ב"כ העותרים